

УДК 811.112.2'371

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2020.222741>

Ж. А. Дягілєва

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: shanetta.djagiljewa@knlu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9571-4660>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ “ANOMALIE” В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Abstract

The article deals with the study of lexical and semantic means of verbalization of the concept “Anomalie” in the German language. It has been determined that any anomaly is associated with the existence of the norm. Each culture has its own ideas about the norm and anomaly. The terms “anomie” and “anomaly” have been distinguished. The ontological, sociological and psychological aspect of studying the analyzed concept have been examined. The semantic field “anomaly” in the German language has been described. The etymology and semantic composition of the lexemes that form the core of the analyzed field have been studied. From the given dictionary definitions, the key semes 'deviation', 'phenomenon', 'differ' have been selected. Synonymous connection of the lexemes that define abnormalities have been established. The periphery of the semantic field “Anomalie” has been determined. It has been pointed out that parametric adjectives play a significant role in verbalization of anomalies in the German language, as they indicate the size of objects that deviate from the mean. Adjectives that express positive or negative evaluation on the basis of “unusual, abnormal” have been analyzed. Some adjectives with somatic meaning, used to denote an abnormal or noticeable features of a person, have been described. Proper names in the form of compound nouns with somatic meaning that record pathological attributes for the identification of objects, their selection from classes of similar ones have been analyzed. Phraseological somatisms, which represent the anomalies of the human body, as well as their classification by different types of corporal objects have been presented. Semantic analysis of the described lexemes has testified to the existence of the concept of anomaly in German linguistic culture and revealed the national and cultural features of its verbalization.

Keywords: anomaly, norm, semantic field, parametric adjectives, somatic meaning, corporal object.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню лексико-семантичних засобів вербалізації поняття “аномалія” в німецькій мові. Визначено, що будь-яка аномалія пов’язана з наявністю норми, а разом вони являють собою феномен людської свідомості. Розмежовано синонімічні терміни аномії і аномалії. Розглянуто онтологічний, соціологічний і психологічний аспект вивчення аналізованого поняття. Описано лексико-семантичне поле “Anomalie” в німецькій мові, визначено ядро поля, до якого належать лексеми *anomal*, *Anomalie*. Простежено етимологію і семантичний склад аналізованих лексем, що дозволяє виділити такі ключові семи: 'відхилення', 'феномен', 'відрізнитися'. Установлено приядерну зону поля з лексичними одиницями, які позначають відхилення від норми і входять разом із лексемою *Anomalie* до одного синонімічного ряду, об’єднаного спільною семою. Визначено периферію лексико-семантичного поля “Anomalie”. З’ясовано, що параметричні прикметники відіграють значну роль у вербалізації аномальності в німецькій мові, адже позначають розміри об’єктів, що відхиляються від середнього значення. Проаналізовано прикметники, які виражають позитивну або негативну оцінку за ознакою “незвичайний, ненормальний”. Простежено протиставлення аномалії норми на лексико-граматичному рівні на прикладі лексичних одиниць із суфіксом *-los* і відповідних антонімів. Розглянуто власні назви у вигляді складених іменників із соматичним значенням, які фіксують аномальні явища і патологічні властивості для ідентифікації об’єктів. Представлено фразеологічні соматизми, які відображають аномалії людського тіла, а також їхню класифікацію за різними типами тілесних об’єктів. Компонентний аналіз семантики описаних лексичних і фразеологічних одиниць засвідчив наявність поняття “Anomalie” в німецькій лінгвокультурі і виявив національно-культурні особливості його вербалізації.

Ключові слова: аномалія, норма, лексико-семантичне поле, параметричні прикметники, соматичне значення, тілесний об’єкт.

Вступ

Дихотомія “аномалія – норма” є одним із фундаментальних аспектів, які характеризують сучасний стан соціуму. Нормальність і відхилення позначають систему координат у повсякденному житті, а також розмежують соціально прийнятий досвід та поведінку у відповідних професійних дискурсах (Кеурр, 2007). У філософських дослідженнях беззаперечною виступає системність будь-якої норми і її здатність до систематизації оцінюваних об'єктів. У процесі змін виникають елементи, які вступають у протиріччя з іншими компонентами системи. Мовна фіксація таких аномальних елементів у суспільстві свідчить про його трансформацію і динамічний розвиток (Плахов, 1985). Механізм утворення мовних одиниць, які позначають аномалії, є складним, адже вони відображають не тільки відхилення від норми, але й соціальні, культурні, особистісні оцінки, характерні для певного етапу розвитку суспільства і людини (Дзюба, 2011, с. 45). Саме тому вивчення засобів вербалізації поняття “Anomalie” може виявити національно-культурні особливості німецької мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття аномалії було об'єктом дослідження таких вчених, як Н. Д. Арутюнова (1987). Нею був розглянутий концепт “норма” і поле “антинорма”. Н. Кеурр (2007) простежив зміни поняття нормальності і її відхилення в німецькому соціумі в історичному аспекті. Т. Б. Радбиль (Радбиль, 2007) описав і класифікував концептуальні аномалії. У роботі А. Б. Дзюби (2011) розглянуто лінгвістичне поняття “норма”, її вербалізація і відхилення від норми в англійській мові. Засоби вербалізації норми в російській мові і її порушення представлено в дослідженні Л. Г. Єфанової (Ефанова, 2010). Необхідним видається опис засобів вербалізації поняття “Anomalie” в німецькій мові.

Мета статті – описати семантику лексичних і фразеологічних одиниць, які вербалізують поняття “Anomalie” в німецькій мові. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: виокремлення з лексикографічних джерел лексичних і фразеологічних одиниць та інтерпретація їхньої семантики.

Методи та методологія проведення дослідження зумовлені метою і завданнями роботи та ґрунтуються на лінгвокультурологічному підході до вивчення лексичних і фразеологічних одиниць, що передбачає застосування прийомів етимологічної реконструкції для визначення внутрішньої форми лексем; описового методу для окреслення напрямів вивчення поняття “аномалія – норма” в гуманітарних дослідженнях; компонентного аналізу словникових дефініцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін “норма” використовується на позначення всіх видів і форм порядку, враховуючи і норми природи, і створені людиною правила та закони. У повсякденному житті людині легко визначити, що є нормальним. Менш зрозумілим це поняття стає тоді, коли йдеться про іншу культуру. В історичному дискурсі відбулися характерні зрушення в інтерпретації понять норми і її відхилення. Релігійна домінанта зумовила тлумачення відхилення від норми як порушення соціального порядку, що ґрунтується на божественних засадах творіння. З розвитком науки сфера аномального отримала різноманітні моделі для пояснення відхилення від норми. Така конструктивістська перспектива довела необґрунтованість релігійної догми і надала категоріям аномальності статус прагматично значущих явищ (Кеурр, 2007).

Окремі норми здатні утворювати особистісні мікросистеми – оцінні комплекси, які дозволяють визначити ступінь відповідності оцінюваного об'єкта нормі. Розбіжності між загальносистемною і особистісними функціями норми допомагають виявити явище аномалії. Синонімічним до цього поняття виступає термін “аномія” (Ефанова, 2010, с. 21). У лінгвістичних дослідженнях поняття аномалії й аномії зазвичай не розрізняють. Проте, з погляду логічного аналізу, такі поняття мають суттєві розбіжності. Аномія – це передусім відсутність закону, організації, норм поведінки, їхня недостатність, а також протиріччя

між нормами (Тургенєва & Дудкова, 2012, с. 71). Термін “аномалія” теж позначає відхилення від норми, але не в напрямі аномії, а іншої норми (Плахов, 1985). Для позначення норми, яка протиставлена аномалії як системному відхиленню від неї, Ю. Д. Апресян (2009, с. 519) використовує термін “фізична норма”. Така норма має щонайменше три сфери визначення: *норма, менше, більше*. Наприклад, норма росту може бути виражена в німецькій мові прикметниками: *mittelgroß, klein, groß* (*Digitales Wörterbuch*).

Постійне порушення встановлених правил і нормативів у суспільстві не перешкоджає процесу співіснування людей, таке твердження ілюструє приклад: *unter anomalen Verhältnissen leben* (*Wörterbuch der deutschen*, 1978, S. 162). З онтологічного погляду, аномалія – це відхилення від природного порядку речей, тобто порушення відомих законів фізичного світу (Радбиль, 2007, с. 240), наприклад: *ein anomaler Zustand* (*Wörterbuch der deutschen*, 1978, S. 162).

У психології ненормальним явищем вважається таке, що не відповідає цінностям, звичкам і установкам людей у соціумі, наприклад: *ein geistig anomaler Mensch* (*Wörterbuch der deutschen*, 1978, S. 162). Чим рідше трапляється та чи інша форма відхилення, тим вірогідніше, що її будуть сприймати як аномальну (Попова, 2013, с. 108), наприклад: *eine scheußliche Anomalie, die er in letzter Zeit an sich wahrgenommen hatte* (*Digitales Wörterbuch*).

До складу концептуального поля ненормативності входять назви дій та їхні результати. Це поле межує, з одного боку, з такими концептами, як “нововведення”, “винахід”, а з іншого – з такими, як “рідкісне”, “випадкове”. Опозиція норми і відхилення від неї функціонально близька до опозиції симетрія і асиметрія (Арутюнова, 1987, с. 4).

З метою виявлення національно-культурної специфіки концептуального поля “аномалія” варто розглянути лексичні одиниці конкретної мови. Цікавим видається опис лексико-семантичного поля *Anomalie* в німецькій мові. Розглянемо ядро поля, до якого належить іменник *Anomalie* та спільнокореневий прикметник *anomal*, що позначають відхилення від правил, виняток.

За даними етимологічного словника Kluge (1999), прикметник *anomal*, або *anomalisch* у значенні ‘нерегулярний’, запозичений із лат. *anōmalē* зі значенням ‘неоднаковий’. Припускають також, що цей прикметник походить від гр. *nómos* як ‘закон, звичай’, який пізніше асимілювався з лат. *abnormis* у значенні ‘той, що відхиляється від норми’ (Kluge, 1999, S. 42).

Іменник *Anomalie*, запозичений із латинської мови, спочатку використовувався в граматиці на позначення нерегулярності відмінювання дієслів. Згодом лексема вживалася в загальному значенні ‘неправильність, вражаючий виняток, дивна нерегулярність, порушення встановленого порядку, своєрідність, збочення, хвороблива схильність’ насамперед щодо поведінки, стану, зовнішнього вигляду людини на противагу нормальному, середньому, звичайному, очікуваному, регулярному, здоровому (*Online-Wortschatz-Informationssystem*).

Семантичний склад лексеми *Anomalie* розкривається завдяки аналізу її визначень: 1) відхилення від загального; 2) у теорії Т. Куна феномен, який не може бути пояснений теоретичною парадигмою; 3) явище, яке відрізняється від очікуваного (*Langenscheidts Großwörterbuch*). Останнє визначення отримує розлоге тлумачення в іншому словнику (*Metzler-Lexikon Sprache*, 1993, S. 42), де лексема *Anomalie* представлена як науково-історичний термін на позначення випадку, коли на основі інструментального і понятійного вдосконалення виявляють відкриття, які не узгоджуються з визнаними теоріями і відрізняються від обґрунтованих очікувань, наприклад, *semantische Anomalie*. З поданих визначень виділяються такі спільні ключові семи: ‘відхилення’, ‘феномен’, ‘відрізнятись’.

До прямих синонімів аналізованого поля належать синоніми, на нашу думку, які включені з лексемою *Anomalie* до одного синонімічного ряду, об’єднаного спільною семою:

1) деформація – *Deformierung, Missbildung, Verstümmelung, Verunstaltung, Missgebilde, Missgeburt, Anomalie, Abnormität*;

2) вада розвитку – *Deformierung, Deformation, Missgebilde, Missform, Misswuchs, Missartung, Verunstaltung, Anomalie, Abnormität, Abweichung, Abirrung, Irregularität, Normfehler, Fehler;*

3) відхилення – *Abart, Spielart, Variante, abweichende Form, Sonderart, Sonderfall, Ausnahme, Variation, Abwandlung, Veränderung, Modifikation, Unterschied; ... (Wahrig Synonymwörterbuch).*

Серед лексичних засобів вербалізації аномальності, які знаходяться на периферії поля, репрезентативними видаються параметричні прикметники. Н. Д. Арутюнова (1987, с. 9) зазначає, що такі лексичні одиниці фіксують відхилення від норми. Їхня семантика визначається ставленням до норми, а не її уточненням. Параметричні прикметники виражають факт наявності норми або ненормативності, яка відображає властивість людини сприймати дійсність. Такі прикметники позначають девіантні розміри, тобто ті, що відхиляються від середнього значення, наприклад: *klein, winzig, knirpsig, niedlich, Binkel, Körnchen* – зменшення розміру, з одного боку, і такі, як *groß, riesig, enorm, kolossal, gigantisch, grandios, Gigant (Digitales Wörterbuch)* – збільшення розміру, з іншого.

З часів античності вчені звертали увагу на те, що мовні одиниці фіксують відхилення від норми крізь призму стереотипів носіїв мови. Аномалії привертають не тільки увагу, а й викликають емоції (Арутюнова, 1987, с. 10). Про це свідчать прикметники, які виражають позитивну або негативну оцінку за ознакою “незвичайний, ненормальний”, наприклад: *eine schreckliche Kälte, ein wunderschöner Film*. Деякі прикметники описують відхилення від естетичної норми, тобто оцінку відхилення від норми за естетичними параметрами, наприклад: *ekelhaft, hässlich, unangenehm*. Відхилення від аксіологічної норми виражають прикметники з оцінкою за ознакою “хороший”, наприклад: *ausgezeichnet, perfekt, großartig, prächtig (Digitales Wörterbuch)*.

Протиставлення аномалії норми реалізується в мові не тільки на лексичному, але й на лексико-граматичному рівні. Отже, тенденція позначати аномалії характерна і для словотвірних засобів. Доказом такого твердження слугує суфікс *-los* із привативним значенням, який створює назви “некомплектних” об’єктів у складі прикметника із соматичним значенням, наприклад: *zahnlos, haarlos*. Антоніми привативних прикметників можуть отримати значення не наявності ознаки, а її гіпертрофії – аномальності вияву ознаки. Лексема *behaart* виражає надмірність волосяного покриву, а *zahnbewehrt (Digitales Wörterbuch)* – розміру зубів.

Складні прикметники із соматичним компонентом також, на нашу думку, можуть належати до периферії лексико-семантичного поля “Аномаліє”, якщо позначають аномальну або помітну ознаку людини, наприклад: *Eine schieläugige, raffgierige Film-Mafia-Gestalt von Restaurantbesitzer brüllte mich an, ... (Digitales Wörterbuch)*. Непересічна постать власника ресторану підкреслюється його недоліком – косоокістю завдяки лексемі *schieläugig*.

Серед лексичних засобів вербалізації аномальності, які знаходяться на периферії поля, репрезентативними видаються власні назви, які фіксують аномальні явища і патологічні властивості для ідентифікації об’єктів, їхнього виділення із класів їм подібних. При позначенні людини звертається увага не на нормативні якості, а обмежену кількість індивідуальних ознак. Переважно для власної назви обирається найбільш розрізнявальне або гіпертрофоване. Такі власні назви належать до складених іменників із соматичним компонентом, наприклад: *Haupt, Kopf, Bein*. Досить часто вони виникають із позначення тілесних аномалій, наприклад: *Breithaupt (широка голова), Großkopf (велика голова), Einbein (одноногий), Krummbein (кривоногий)* (Heintze, 1903).

Фразеологічні соматизми також відображають аномалії людського тіла. Особливість фразеологічних одиниць полягає в тому, що вони своєю експресивною формою привертають увагу адресата до певного об’єкта або якості (Крейдлін, Аркад’єв, Летучий, Переверзева, & Хесед, 2020). Соматичний компонент є найбільш значущою і продуктивною частиною у складі фразеологізмів. Фразеологічні одиниці із соматичним компонентом широкоживані в мовленні та наявні в значній кількості у фразеологічному фонді будь-якої мови (Абабілова, 2015, с. 8). До такої групи можуть належати в німецькій мові:

– фразеологізми, у яких ідеться про втрату соматичного об'єкта, без якого існування людини не можливе, наприклад: *j-m hat man das Gehirn geklaut* – безмозка людина (досл.: у когось вкрали мозок); *jemanden kopflos machen* – затуркати голову (досл.: зробити когось безголовим);

– фразеологізми, які характеризують людину, наділену певним тілесним об'єктом у кількості, яка перевищує норму, наприклад: *auf seinen fünf Augen sitzen bleiben* – уперто обстоювати своє (досл.: сидіти на п'яти очах); *neun Häute haben* – бути дужим (досл.: мати дев'ять шкір);

– фразеологізми, які пов'язані з порушенням норм прояву тілесних ознак, наприклад: *Naare auf den Zähnen haben* – бути гострим на язик (досл.: мати волосся на зубах); *die Augen treten j-m aus dem Kopf* – у когось очі лізуть на лоб (Гаврись & Пророченко, 1981).

Значна кількість фразеологічних одиниць, які описують тілесні аномалії, дозволяє класифікувати їх також за різними типами тілесних об'єктів (Крейдлин и др., 2020):

– усього тіла: *ein lebender Leichnam* – живий трун; *am ganzen Körper fliegen* – тремтіти всім тілом;

– частин тіла, наприклад, рука, нога: *die Augen in die Hand nehmen* – напружити зір (досл.: взяти очі в руку); *sich ein Bein ausreißen* – із шкіри лізти (досл.: вирвати собі ногу);

– органів, наприклад, серце, печінка: *ein hartes Herz haben* – мати кам'яне серце; *j-d hat eine trockene Leber* – хтось любить випити (досл.: у когось суха печінка);

– кісток: *einen hohlen Schädel haben* – мати порожню голову; *j-m alle Knochen zu Brei schlagen* – віддубасити когось (досл.: побити комусь всі кістки на кашу);

– тілесних рідин, наприклад, кров, піт: *j-d hat Musik im Blut* – бути дуже музикальним від природи (досл.: хтось має музику в крові); *in Schweiß gebadet sein* – обливатися потом;

– аномалії тілесних покривів, наприклад, шкіра, нігті: *eine Gänsehaut bekommen* – вкриватися гусячою шкірою; *j-m brennen die Nägel* – не терпиться (досл.: у когось горять нігті) (Гаврись & Пророченко, 1981).

Обговорення. Будь-яка аномалія пов'язана з наявністю певної норми, яка була створена в соціальній або інтелектуальній практиці людей. Кожна культура має свої уявлення про норму і аномальність. До того ж уявлення про норму змінюється із часом. Кожна норма має загальносистемний характер, оскільки існує не ізольовано, а є складником ціннісної картини світу індивіда. Норма та відхилення від неї являють собою антропоцентричний феномен людської свідомості, який залежить від культурно-етнічного та індивідуального оцінного сприйняття. Дослідження Н. Д. Арутюнової (1987) довели, що концептуальне поле ненормативності викликає значний інтерес лінгвістів. Фіксація мовних одиниць, які вказують на відхилення від норми, є свідченням суб'єктивності та конотативності мови як засобу взаємодії з навколишнім світом (Дзюба, 2011, с. 46). Очевидним є той факт, що не існує об'єктивної норми і ненормативності, адже в кожній мові поняття аномальності деталізуються і конкретизуються різними лексемами.

Висновки. Німецька мова активно фіксує аномалії навколишнього світу, використовуючи для цього різні засоби. Насамперед до них належать лексеми із значенням 'відхилення', 'феномен', 'деформація', 'відрізнятись'. Вираження аномальності притаманне параметричним прикметникам, лексемам і фразеологізмам із соматичним значенням. Описані лексичні і фразеологічні одиниці засвідчили не лише існування поняття "Anomalie" в німецькому лінгвокультурному просторі, а й національну своєрідність вираження аналізованого поняття. Перспективним видається подальше дослідження соматичних фразеологізмів, які описують аномалії в німецькій мові, щоб визначити найуживаніші тілесні об'єкти.

ЛІТЕРАТУРА

Абабілова, Н. М. (2015). Переклад фразеологічних одиниць з соматичним компонентом як перекладацька проблема. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки*, 2, 7-12.

- Апресян, Ю. Д. (2009). *Исследования по семантике и лексикографии. Парадигматика*. Москва: Языки славянских культур.
- Арутюнова, Н. Д. (1987). Аномалии и язык (К проблеме языковой “картины мира”). *Вопросы языкознания*, 3, 3-19.
- Дзюба, А. Б. (2011). Универсальный характер понятия “норма”. *Magister Dixit: научно-педагогический журнал Восточной Сибири*, 4, 45-49.
- Ефанова, Л. Г. (2010). Категория нормы как объект лингвистического исследования. *Вестник Томского государственного педагогического университета*, 6 (96), 21-24.
- Плахов, В. Д. (1985). *Социальные нормы: философские основания общей теории*. Москва: Мысль.
- Попова, Е. В. (2013). Содержание понятия “норма”: основные смыслы. *Вестник Челябинского государственного университета. Философия. Социология. Культурология* (31), 38 (329), 108-112.
- Радбиль, Т. Б. (2007). Языковые аномалии в художественном тексте. *Русский язык в научном освещении*, 1, 239-265.
- Тургенєва, О. Ю., & Дудкова, Я. (2012). Проблема аномії у сучасному суспільстві: соціально-філософський аспект. *Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка*, 1, 71-75.
- Крейдлин, Г. Е., Аркадьев, П. М., Летучий, А. Б., Переверзева, С. И., & Хесед, Л. А. (2020). *Язык и семиотика. Т. 2: Естественный язык и язык жестов в коммуникативной деятельности человека* [Монография]. Москва: Новое литературное обозрение.
- Heintze, A. (1903). *Die Deutschen Familiennamen geschichtlich, geographisch, sprachlich*. Halle: Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses. Genommen von <http://www.gutenberg.org/ebooks/58804>.
- Keupp, H. (2007). *Normalität und Abweichung*. Vortrag bei der 6. Bundesweiten Fachtagung Erlebnispädagogik am 06. – 08. September 2007 in Freiburg. Genommen von http://www.ipp-muenchen.de/texte/keupp_normal_2_freiburg_07.pdf.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

- Гаврись, В. І., & Пророченко, О. П. (Укл.). (1981). *Німецько-український фразеологічний словник*. Київ: Радянська школа.
- Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. Genommen von <https://www.dwds.de/>
- Kluge, F. (1999). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin; New York: de Gruyter.
- Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*. (2002). Berlin; München: Langenscheidt.
- Metzler-Lexikon Sprache*. (1993). Stuttgart; Weimar: Metzler.
- Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch*. Genommen von <http://www.owid.de/>
- Wahrig Synonymwörterbuch*. Genommen von <http://www.wissen.de/>
- Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. (1978). Berlin: Akademie Verlag.

REFERENCES

- Ababilova, N. M. (2015). Pereklad frazeolohichnykh odynyts' z somatychnym komponentom iak perekladats'ka problema. *Naukovi zapysky [Nizhyns'koho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia]. Filolohichni nauky*, 2, 7-12.
- Aprėsjan, Ju. D. (2009). *Issledovanija po semantike i leksikografii*. Paradigmatika. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur.
- Arutjunova, N. D. (1987). Anomalii i jazyk (K probleme jazykovej “kartiny mira”). *Voprosy jazykoznanija*, 3, 3-19.
- Dzjuba, A. B. (2011). Universal'nyj harakter ponjatija “norma”. *Magister Dixit: nauchno-pedagogicheskij zhurnal Vostochnoj Sibiri*, 4, 45-49.

- Efanova, L. G. (2010). Kategorija normy kak ob#ekt lingvisticheskogo issledovaniya. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, 6 (96), 21-24.
- Plahov, V. D. (1985). *Social'nye normy: filosofskie osnovaniya obshhej teorii*. Moskva: Mysl'.
- Popova, E. V. (2013). Soderzhanie ponjatija "norma": osnovnye smysly. *Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Filosofija. Sociologija. Kul'turologija* (31), 38 (329), 108-112.
- Radbil', T. B. (2007). Jazykovye anomalii v hudozhestvennom tekste. *Russkij jazyk v nauchnom osveshhenii*, 1, 239-265.
- Turhenieva, O. Yu., & Dudkova, Ya. (2012). Problema anomii u suchasnomu suspil'stvi: sotsial'no-filosofs'kyj aspekt. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut". Filosofija. Psykholohiia. Pedahohika*, 1, 71-75.
- Krejdlin, G. E., Arkad'ev, P. M., Letuchij, A. B., Pereverzeva, S. I., & Hesel, L. A. (2020). *Jazyk i semiotika. T. 2: Estestvennyj jazyk i jazyk zhestov v kommunikativnoj dejatel'nosti cheloveka* [Monografija]. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie.
- Heintze, A. (1903). *Die Deutschen Familiennamen geschichtlich, geographisch, sprachlich*. Halle: Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses. Genommen von <http://www.gutenberg.org/ebooks/58804>.
- Keupp, H. (2007). *Normalität und Abweichung*. Vortrag bei der 6. Bundesweiten Fachtagung Erlebnispädagogik am 06. – 08. September 2007 in Freiburg. Genommen von http://www.ipp-muenchen.de/texte/keupp_normal_2_freiburg_07.pdf.

LEKSYKOHRAFICHNI DZHERELA

- Havrys', V. I., & Prorochenko, O. P. (Ukl.). (1981). *Nimets'ko-ukrains'kyj frazeolohichnyj slovnyk*. Kyiv: Radians'ka shkola.
- Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. Genommen von <https://www.dwds.de/>
- Kluge, F. (1999). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin; New York: de Gruyter.
- Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*. (2002). Berlin; München: Langenscheidt.
- Metzler-Lexikon Sprache*. (1993). Stuttgart; Weimar: Metzler.
- Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch*. Genommen von <http://www.owid.de/>
- Wahrig Synonymwörterbuch*. Genommen von <http://www.wissen.de/>
- Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*. (1978). Berlin: Akademie Verlag.

Дата надходження до редакції 27.11.2020
Ухвалено до друку 10.12.2020